

Education and Sport Development

Department of Education and Sport Development

Departement van Onderwys en Sportontwikkeling

Lefapha la Thuto le Tlhabololo ya Metshameko

NORTH WEST PROVINCE

MOPHATO 10

SETSWANA PUO YA GAE

PAMPIRI YA NTLHA (P1)

MOPHATO 10

SEETEBOSIGO 2018

NAKO: Diura di le pedi

MADUO: 70

Pampiri e, e na le ditsebe di le 11.

Demo

NW/JUNE/SETHL/ EMIS/6*****

Kwalolo e iledeitswe

Phetla

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Pampiri e, e arogantswe ka DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A: Tekatlhaloganyo (30)

KAROLO YA B: Tshobokanyo (10)

KAROLO YA C: Tiriso ya puo (30)

2. Araba dipotso TSOTLHE.
3. Simolola KAROLO e NNGWE le NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
4. Thala mola morago ga KAROLO e NNGWE le NNGWE.
5. Nomoro tsa karabo NNGWE le NNGWE jaaka potso e nomorilwe.
6. Tlola mola morago ga KARABO NNGWE le NNGWE.
7. Kwala sentle ka mokwalo o o buisegang.
8. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.
9. Kabo ya nako e e tshikinngwang:

KAROLO YA A: Metsotso e le 50

KAROLO YA B: Metsotso e le 30

KAROLO YA C: Metsotso e le 40

Demo

Kwalolo e iletswe

NW/JUNE/SETHL/ EMIS/6*****

Phetla

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO

POTSO 1

1.1. SETLHANGWA A (TEMANA)

Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

1	Mokgatlho wa ‘Reading Agency’ kwa nageng ya Scotland o dumela fa go buisa go le botlhokwatlhokwa mo baneng le mo setšhabeng ka kakaretso. Babatlisisi ba teng ba dumela gore sengwe le sengwe se ka fetoga fa go buisiwa. Mokgatlho ono o simolotse tiro ya go rotloetsa go buisa mo bathong ka ngwaga wa 2010. Ba bua fa go itse go buisa go natlafatsa boboko, batho ba kgona go iponela kitso e e tseneletseng e e tlaa ba thusang go itsweledisa pele. Moono wa bona ke gore go buisa e nne karolo ya kgodiso ya ngwana yo mongwe le yo mongwe, ka go godisa boitlhamedи le go aga botho jwa bona. Ba rata fa go buisa go ka diragatswa gongwe le gongwe e seng fela kwa dikolong.	5
2	Barutwana le baithuti kwa ditheong tse dikgolwane tsa thuto ba ka kgona go fitlhelela maikaelelo a bona a go rutega fa ba na le bokgoni ba go buisetsa go tlhaloganya. Ba ka nna le kitso e e tseneletseng ya dilo dingwe. Ba ka itse ditiragalo tsa kwa mafatsheng a mangwe. Tlotlofoko, mopeleto wa mafoko di ka tokafala, ba ka kwala tiro e e duleng diatla. Go nna mankge wa go buisa o tshwanetse go lemoga bokao ba mafoko, kagego ya dikapolelo, dipolelo le ditemana. Dikgato tsa go buisa di le tharo e leng pele ga puiso, ka nako ya puiso le morago ga puiso, di ka dirisiwa go thusa go katisa barutwana mo go buiseng. ‘Reading Agency’ ga e kgale mathe ganong ka go gatelela botlhokwa ba go buisa mo bathong, ba bua gore go buisa ga go a tshwanelwa go nna maikarabelo a dikolo fela.	10 15 20
3	Ditheo tse di farologaneng tsa ditiro le kgwebo di tshwanetse go tsaya karolo mo go ruteng bana le setšaba go buisa. Dilaeborari di tshwanetse go fitlhelwa gotlhe. Batho ba le bantsi ba tshelela mo kgatelelong ya go ipona ba se na batho bape ba ba ba kgathelelang, fela fa ba ka nna le dibuka tse ba ka di buisang kgatelelo eno e ka fokotseg. ‘Reading Agency’ e dumela gore kgatelelo ya go tlhoka tiro le ya malwetse a a sa alafegeng e ka ya kwa tlase fa batho ba ka buisa dibuka tse di maleba. Ba tlaa bona tshedimosetso e e maleba ka ditsela tse ba ka di dirisang go itirela lotseno go itlamela. Ba ka bona gape le melemo, dijo le mekgwa ya go ikatisa go samagana le malwetse a a se nang kalafi.	25 30
4	Ba bua gore go buisa metsotso e le masomeamararo mo bekeng go ka tlisa	

pharologanyo mo loagong, tswelelopele le kgolo mo bathong. Batho ba ka simolola go itshepa ka ba tlaa bo ba na le kitso le tshedimosetso. Go nna mo bojosing ga batho go ka fokotsega ka gonne ka go buisa go, ba ka kgona go nna le ditlhophpha tsa go buisa. Ba ka refosana ka dibuka, ba tlota ka tsona, botsalano bo ka gola le bodutu ba fela. Go buisa go thusa batho go robala 35 sentle. Batho ba kgona go nna le kitso e e tseneletseng ka ditso tsa bona le tsa ba bangwe. Boitlhamedi bo a gola, ba nna le mowa wa go tshedisana sentle. Warren Bolton ke mongwe wa babatlisisi ba kwa nageng ya Amerika.

- 5 O lemogile gore barutwana ba le bantsi ba tlogela dikolo ka ntata ya go sa tlhaloganye se ba se buisang. Puso ya Amerika e beeeditse didolara di le dintsi mo manaaneng a go thusa bana go buisa, fela maano a yona a iteile sefolletse ka bana ka bontsi ba ntse ba tsweletse go tlogela dikolo. Bangwe ga ba tsene sekolo ka tlhomamo, botlhokotsebe, tirisobotlhaswa ya diritibatsi le go ima mo bašweng go ntse go gola letsatsi le letsatsi. Tota go itse le go rata go buisa e tshwanetse go nna motheo wa naga e nngwe le e nngwe. 45

[E rulagantswe sešwa go tswa mo inthaneteng]

- 1.1.1 Tlhophpha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C le D. Go fitlha ga jaana mokgatlho wa *Reading Agency* o na le dingwaga di le kae o ntse o dira tiro ya go rotloetsa setšhaba go buisa.(TEMANA 1) (1)
- 1.1.2 Go ya ka temana mankge wa go buisa o tshwanetse go nna le bokgoni bofe? (1)
- 1.1.3 Neela mosola wa go itse go buisa go ya ka mokgatlho wa *Reading Agency*. Dintlha di le PEDI. (2)
- 1.1.4 Kgang ya gore go buisa go se ka ga diragadiwa fela kwa dikolong e ka natlafatsa jang go buisa ga barutwana? (TEMANA 2) (2)
- 1.1.5 A o dumelana le tlhagiso ya gore gore fa dilaeborari di ka fitlhelwa gotlhe mo re nnang teng batho ba ka rotloetsega go rata go buisa? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 1.1.6 Baithuti kwa ditheong tse dikgolwane tsa thuto ba ka fitlhelela maikaelelo a bona a thuto jang fa ba ka tlhaloganya se ba se buisang? (TEMANA 2) (2)
- 1.1.6 Ke kgato efe e puso ya naga ya Amerika e e tsereng go netefatsa fa barutwana ba itse go buisa? (TEMANA 5) (2)

- 1.1.7 Dolara ke ledi la naga efe? (TEMANA 5) (2)
- 1.1.8 Go ya ka temana tlhalosa ka dintlha di le PEDI ka moo go buisa go ka fedisang bodutu mo bathong ka teng. (TEMANA 4) (2)
- 1.1.9 Go ya ka mokgatlho wa “Reading Agency” go buisa go ka thusa jang go tokafatsa boitekanelo jwa batho? (TEMANA 3) (2)
- 1.1.10 Fa o ne o le morutwana yo o nang le kgwetlho ya go se tlhaloganye se o se buisitseng o ne o tlaa kopa thuso efe go tswa mo mokgathong wa *Reading Agency*? (2)

1. 2 SETLHANGWA B (SETSHWANTSHO)

Leba setshwantsho se se latelang ka kelothhoko mme morago o arabe dipotso.

[Se nopenswe go tswa mo inthaneteng]

- 1.2.1 Setshwantsho seno se tsamaisana le moono wa *Reading Agency* jang? (2)
- 1.2.2 Batho ba ba mo setshwantshong ba mo maikutlong afe? Tshegatsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 1.2.3 Seabe sa batsadi bano ke sefe mo go rotloetseng bana ba bona go itse le go rata go buisa. (2)

- 1.2.4 Fa o lebile, re ka re buka e batsadi bano ba e buisetsang bana ke ya bagolo kgotsa ya bana? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 1.2.5 Setshwantsho se tshegetsa jang puo e e reng ‘go buisa ga go a tshwanelo go nna maikarabelo a dikolo fela’? (2)

PALOGOTLHE YA KAROLOYA A: 30

KAROLO YA B: TSHOBOKANYO

POTSO 2

Buisa temana e e latelang ka kelothoko. Temana e tlhagisa dintlha ka ga kgobeleano ya pharakano mo ditseleng tsa ditoropokgolo dingwe tsa naga ya rona ya Aforikaborwa.

ELA-TLHOKO: O tshwanetse go dira tse di latelang:

- Sobokanya temana o dirisa mafoko a gago mme bokao bo sa fetoge o tlhagise **maano a a ka dirisiwang go fokotsa kgobeleano ya pharakano mo ditoropokgolong tsa naga ya rona ya Aforikaborwa.**
- Kwala ka temana
- Boleele bo se fete mafoko a a 90.
- Kwala palo ya mafoko a o a dirisitseng kwa bokhutlong jwa tshobokanyo.

SETLHANGWA C

Kgobeleano ya pharakano ke mathata mo malatsing a gompieno. Go tswa mo ditoropokgolong di le 180 lefatshe ka bophara, Cape Town ke toropokgolo ya bo 48 fa Gouteng e le toropokgolo ya bo 70 ka kgobeleano e e tseneletseng ya pharakano. Badirisi ba tsela ba se tlhomere tsela e le nngwe ruri go ya le go boa kwa tirong, a ba leke go dirisa ditsela tse dingwe tse di sa tlaleng ka pharakano.

Rre Megan Bruwer yo e leng motlhatlheledi kwa yunibesithing ya Stellenbosch a re kgobeleano ya pharakano e na le ditlamorago tse di sa itumediseng mo nageng. A re ditoropokgolo tseno di ka tsenya maano a a farologaneng go tila kgobeleano eno. Go ka nna le dinako tse di farologaneng tse badiri ba ka simololang tiro ka tsona. Dipatlisiso di senotse gore badirisi ba tsela ba dirisa diperesente di le 75 tsa nako ya bona mo pharakanong mo mosong le mo thapameng.

Puso e ne ya aga ditselafefo mo ditoropokgolong tsa naga go fokotsa pharakano mo ditseleng. Toropokgolo ya Gouteng e ne gape ya tsenya tiriso ya Gautrain, e e direlang badiri dilo bofeso ka go ba isa tirong le magaeng ka bofeso. Kgobeleano ya pharakano e senya le lookwane ka gonne bakgweetsi ba ema sebaka se seleele. Tiriso ya dibese le yona e fokoditse palo ya dijanaga mo ditseleng. Go na le bakgweetsi ba bangwe ba ba oketsang kgobeleano eno ka bomo ka go kgweetsa ka bonya le go bua ka megalia ya letheka ba ntse ba kgweetsa. Badiri ba ba dirang felo golo gongwe ba kgona go ipopa ngatana e le nngwe mme ba refosane ka tiriso ya dijanaga. Motlhatlheledi o kgala thata bakgweetsi ba o fitlheleng ba kgweetsa ba lebeletse bafetikatsela ka gonne ba diegisa pharakano. O rotloetsa badirisi ba tsela go dirisa dithuthuuthu go ya tirong.

[Freshliving retail magazine Phatwe 2017]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 10

Demo

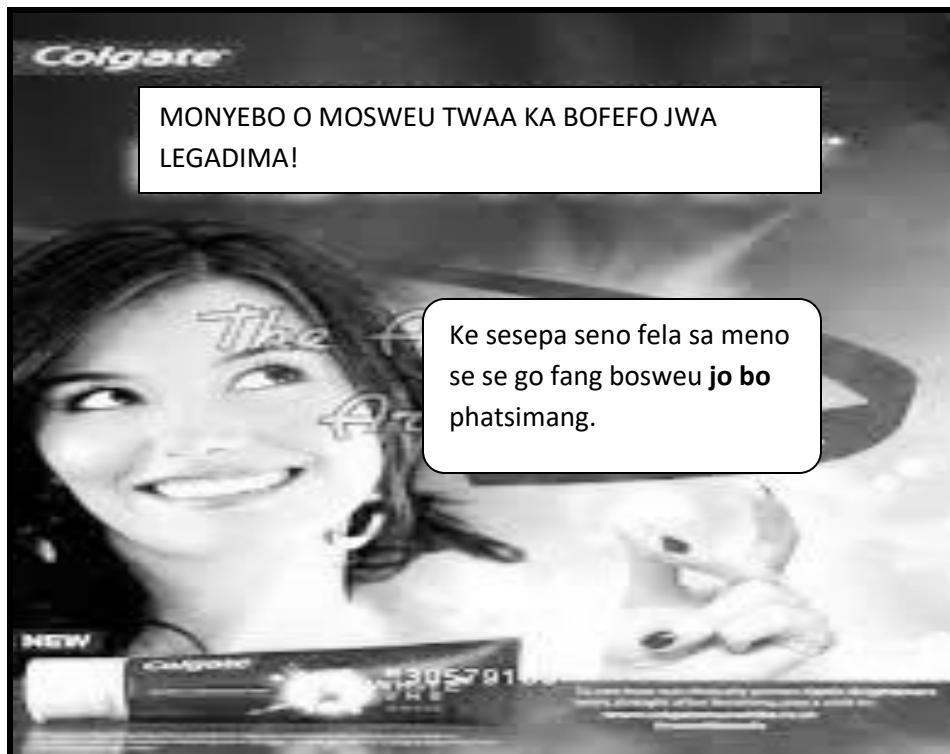
NW/JUNE/SETHL/ EMIS/6*****

Kwalolo e ileditswe

Phetla

KAROLO YA C: TIRISO YA PUO**POTSO 3**

Sekaseka papatso e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA D

[E nopenswe go tswa go Inthanete]

- 3.1 Tlhophapha karabo e e maleba mme o kwale palo 3.1 morago o kwale A, B, C kgotsa D.
Papatso e e bapatsa.....
- Aquafresh
  - Colgate
  - Pepsodent
  - Mentadent P
- (1)
- 3.2 Ke eng se mmapatsi a se dirisitseng mo papatsong eno go tlotlomatsa tiriso ya sebapatswa..
- (2)
- 3.3 A fa o lebile a re ka re papatso e e tsaya lethakore? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka.
- (2)

Demo

Kwalolo e iledietswe

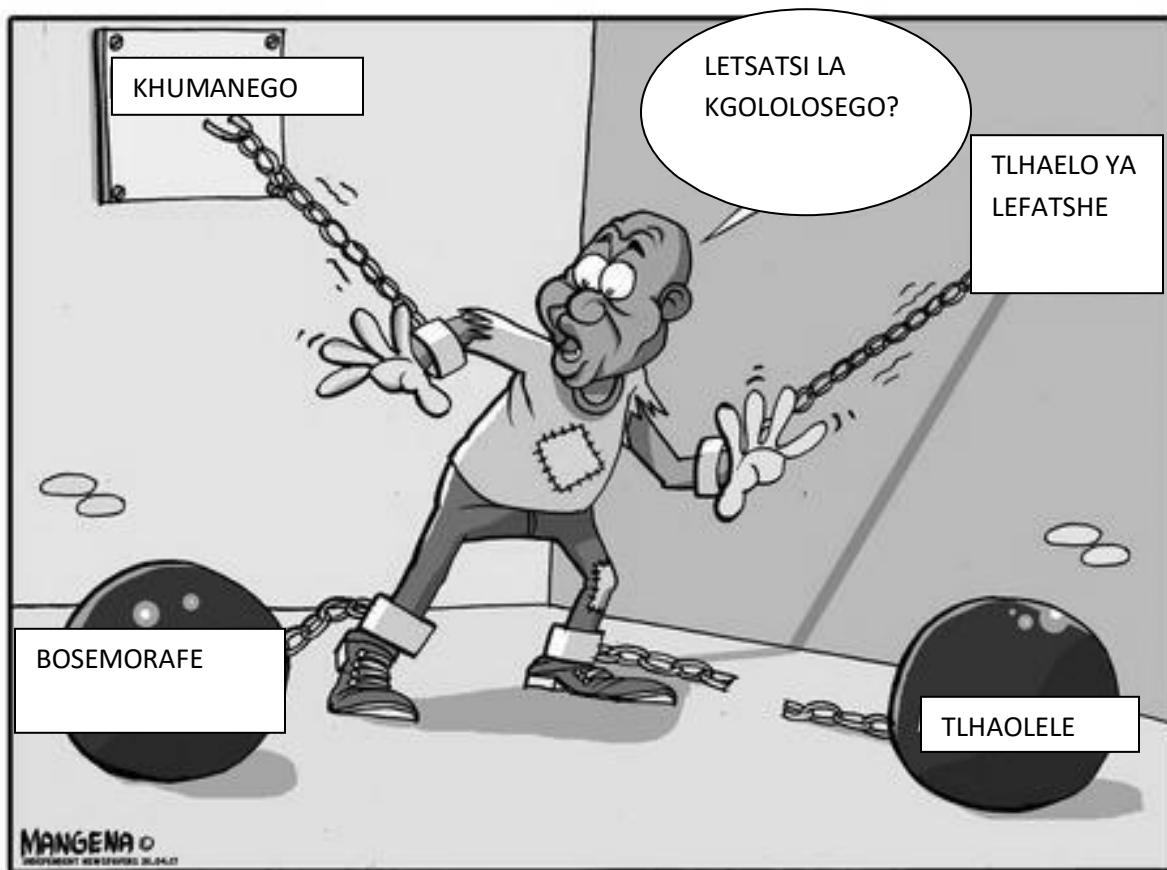
NW/JUNE/SETHL/ EMIS/6*****

Phetla

- 3.4 Nopola puo e e digelang go tswa mo papatsong e e fa godimo. (1)
- 3.5 Tlhalosa bokao jo bo tlhagisiwang ke tiriso ya menwana mo papatsong. (2)
- 3.6 Naya leina la thuanyi e e ntshofaditsweng mo papatsong. (1)
- 3.7 Dirisa lesupi le le mo papatsong mo polelong jaaka tlhalosi ya sediriso. (1)

[10]**POTSO 4**

Sekaseka khathunu e e fa tlase ka kelotlhoko, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA E

[E nopotswe go tswa go Inthanete]

- 4.1 Tlhophla karabo e e maleba mme o kwale palo 4.1 morago o kwale A, B, C kgotsa D.

Go kgaoga ga ketane mo khathunung e go supa gore.....

Demo

Kwalolo e ileditswe

NW/JUNE/SETHL/ EMIS/6*****

Phetla

- A. Tshotlakako e fedile.
 B. Khumango e fedile.
 C. Kgaogano e fedile
 D. Tlhaoolele e fedile (1)
- 4.2 Puo ya sefatlhego e e tlhagisiwang ke motho yo o mo khathunung e tlhagisa bokao bofe mabapi le letsatsi la kgololosego? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 4.3 Go ya ka khathunu go dintlha dingwe tse go ntseng go itemogelwa kgatelelo mo go tsona, naya e le NNGWE fela. (1)
- 4.4 Tlhokego ya letlhhabaphefo kgotsa kgoro mo khathung e e tlisa bokao bofe? (2)
- 4.5 Tiriso ya letshwao la potso mo mafoko a a reng 'letsatsi la kgololosego' e senola bokao jwa kobiso. Dumela kgotsa o ganetse mme o tshegetse ka lebaka. (2)
- 4.6 Nopola sekao se le SENGWE sa thui go tswa mo khathunung. (1)
- 4.7 Leina tlhaelo le bopilwe go tswa mo popegong efe ya puo. (1)
- [10]

POTSO 5

Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA F

1	Fa a sena go pega dinao ka go di neneke tsotsa jaaka seroto se tletse mae a tswela kwa ntle. Letobo la matlho a gagwe le tshwana le la letsatsi ka nako ya maneelo go tlhotse go le lorole thata 'tsatsi lotlh. A sa itse gore o ka mo nosa eng se se ka thobang. Go thoba? Kana motho yo a re o letse a wetse ka matsatsa! A itlhaganelela ka fa molelong. 5
2	Fa a ntse a ubela, a tshokane a gopola bolwetse jwa sedidi se se kileng sa boabuela Thuso a sa tsena sekolo. Ka a itse tlhaloganyo e na le go gopola le dilo tse di sa tlholeng di na le mosola, a se ka a elelelw Gore o gopodiwa ke eng selo seo. O ne a setse a tloleditse molora wa peipi gabedi ka letlhhabaphefa a tsena ka ramakana wa mogodungwana. 10
3	Lebokose le le kileng la bo le pega dibuka la fitlha la dirisiwa jaaka tafojana. Dibuka tsa yona di gagogile. Go setse botlhahngwe jwa Beibele e o neng a

kgona go buisa mokwalo wa yona go gaisa tse di ntseng di kwalololwa morago jaana. ‘Go a reng, rraagwe basimane?’ ‘Malatsi a nna ga ke sa itlhologanya’ ‘Ke go thuse?’

15

[Mangomo-M.T.Mmileng]

- 5.1 Bolela mofuta wa letlhophi le le tlhagelelang mo temana 1 mola 3 (1)
- 5.2 Kwalolola polelo e e ntshofaditsweng mo temana 1 mela 3 le 4 mo tumelong. (1)
- 5.3 Dirisa lefoko **ntse** mo polelong ya gago, bokao bo farologane le jo bo mo temaneng. (1)
- 5.4 Naya mofuta wa letlhalosi le le thaletsweng mo go mola 3. (1)
- 5.5 Nopola lesupi la maemo a bobedi le le dirisitsweng mo temaneng ya 2. (1)
- 5.6 Leinatswako le le dirisitsweng mo go mola 9, le bopilwe ka dipopegopuo dife? (2)
- 5.7 Lebotsi le le ntshofaditsweng mo go mola 9 le dirisiwa mo maemong afe? (1)
- 5.8 Polelo e e thaletsweng mo go mola 14 e mo modirisong ofe? (1)
- 5.9 A lediri le le mo go mola 15 a ke ledirilefetedi kgotsa ledirilefeledi? (1)
- [10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 30**PALOGOTLHE:** 70

Demo

Kwalolo e iledietswe

NW/JUNE/SETHL/ EMIS/6*****

Phetla